

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE İSLAM'IN TARİHİ¹

Ibrahim Abdurrahman Farajae' | çev. Celal Emanet
Prof. Dr, Star King School for the Ministry | Dr. Garden State Islamic Center,
| New Jersey

Öz: Günümüzde ABD'de yapılan pek çok akademik çalışmalar dahil ABD'de İslam'ın tarihiyle alakalı yazılanların ekseriyeti Afro-Amerikan müslümanlar üzerinedir. Zira bu insanların ABD'deki tarihi geçmişleri Kolomb'un Amerika'yı keşfetmesinden önceki yüzyıllara kadar uzanmaktadır. Genellikle Afrika kıtasından köle olarak getirilen bu insanlardan İslam kimliklerini muhafaza ederek hayatlarını devam ettirenler az sayıda olmasına rağmen XX. yüzyıldan önce ABD'de İslam üzerine yapılan araştırmaların çoğunluğu onlar üzerinedir. Bundan dolayı ABD'de İslâm'ın tarihi ve tarih yazımı araştırmasının parçası olması ümidiyle hazırlanan bu makale rapor niteliğinde bir çalışmadır. Bu rapor kültürel coğrafyanın, kültürel araştırmaların ve diaspora araştırmalarının analitik araçlarını kullanarak cinsiyet, ırk, milliyetçilik, aykırı düşünceler, sınırlar, değişkenlikler gibi vb. kavramların rollerine ve onların kesiştikleri noktaların bu tarih ve onun yazıcılığının şekillenmesinde oynadıkları rollere değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Amerika'da İslam, Afro-Amerikan Müslümanlar, Göçmen Toluluklar, Ahmediye Hareketi

History of Islam in the United States

Abstract: This article continues to reassess Islam's place within American religious history by examining Muslim leaders and communities. Islamic History in America has generally been associated with African Americans and 20. century immigration population. Recent studies by scholars such as Yvonne Yazbeck Haddad, Sulayman Nyang, Allan Austin, Aminah McCloud, Richard Turner, Jane I. Smith, Umar F. Abd-Allah and Kathleen M. Moore have begun to contest this notion. Therefore, there is a real dearth of scholarly work on Islam in general in this country, not to mention the study of the history of Islam in China or Islam in Western Europe, very little work has been done here. It were almost as though the history of Islam in this country did not merit serious examination. Actually this paper is part of a much larger work in progress in which writer intends to approach this study using the analytical tools of cultural geography, cultural studies and diaspora studies, looking at the roles that notions of gender, race, nationhood, heresy, borders, fluidities,

¹ Çevirisini sunduğumuz "History of Islam in the United States" başlıklı bu makale 25 Nisan 2004 tarihinde Star King School for the Ministry başkanı, Cultural and Islamic Studies bölümü Profesörü Dr. Farajaje' tarafından Pacific Coast Theological Society'de yıllık konferansında takdim edildi.

etc., and their intersections play in the shaping of this history and its historiography.

Keywords: Islam in America, Afro-American Muslims, Immigrant Societies, Ahmadiyya Movement

تاريخ الإسلام في الولايات المتحدة

ملخص: استمر هذا المقال لإعادة تقييم مكان الإسلام في التاريخ الديني الأمريكي من خلال دراسة القادة و المجتمعات مسلمة . و عموما ارتبط التاريخ الإسلامي في أمريكا مع الأميركيين الأفارقة و سكان الهجرة 20 . القرن . وقد بدأت الدراسات الحديثة من قبل العلماء مثل إيفون يربك حداد ، رجل السلي - نيانغ ، ألان أوستن ، أمينة ماكلاود ، ريتشارد تيرنر ، جين سميث أولا ، ف. عمر عبد الله و كاتلين . م. مور لخوض هذه الفكرة. وبالتالي، هناك ندرة حقيقية لل عمل العلماء على الإسلام بوجه عام في هذا البلد ، ناهيك عن دراسة تاريخ الإسلام في الولايات المتحدة. بالمقارنة مع الدراسات النقدية لتاريخ الإسلام في الصين أو الإسلام في أوروبا الغربية ، وقد تم ذلك العمل القليل جدا من هنا. كان تقريبا كما لو أن تاريخ الإسلام في هذا البلد لا تستحق دراسة جادة . في الواقع هذه الورقة هو جزء من عمل أكبر بكثير في التقدم الذي يعتزم الكاتب إلى نهج هذه الدراسة باستخدام الأدوات التحليلية الجغرافيا الثقافية ، والدراسات الثقافية ، ودراسات الشتات ، وتبحث في الأدوار التي مفاهيم الجنس أو العرق أو القومية ، بدعة ، والحدود ، المتغيرات ، وما إلى ذلك، والتقاطعات التي تلعب في تشكيل هذا التاريخ والتاريخ لها

الكلمات المفتاحية: الإسلام في أمريكا، الأفرو أمريكية المسلمين، جمعيات المهاجرين، حركة الأحمدية.

Giriş

Bu ülkede genelde İslâm'ın bilimsel olarak incelenmesinde gerçek bir eksiklik vardır. Bu yüzden İslâm'ın tarihinin araştırmasından söz etmeye bile gerek yoktur. Çin'de İslâm'ın tarihi veya Batı Avrupa'da İslâm'ın tarihi üzerine yapılan ciddi çalışmalarla karşılaştırıldığında Amerika üzerine tamamlanan çalışmalar çok azdır. Bu ülkede İslâm'ın tarihi sanki ciddi bir incelemeye layık değilmiş gibi bir tutum var. Bu makaleyi hazırlarken San Francisco Bay Area'da İslâm'ın tarihi üzerine bir internet araştırması yapmaya karar verdim. Bazı malzemeler bulabileceğimi düşünmeme rağmen kesinlikle hiçbir şey bulamamıştım. Daha sonra internetten California eyaletinde İslâm'ın tarihi üzerine bir araştırma yaptırarak alanı genişletmeye karar verdim. Bir kez daha neredeyse hiçbir şey bulamamıştım. Bundan dolayı bu bölgede İslâm'ın tarihi ve tarih yazımı araştırmasının parçası olması ümidiyle bu toplum için bir rapor sunumu çalışmasına başladım. Bu rapor kültürel coğrafyanın, kültürel araştırmaların ve diaspora araştırmalarının analitik araçlarını kullanarak cinsiyet, ırk, milliyetçilik, aykırı düşünceler, sınırlar, değişkenlikler gibi vb. kavramların rollerine ve onların keşişikleri noktaların bu tarih ve onun yazıcılığının şekillenme-

sinde rol oynamasına göz atarak yaklaşmayı amaçladığım büyük bir çalışmanın devam etmekte olan parçasıdır.

İslâm Fobisi

Konuya geçmeden önce bu tarih yazıcılığının şekillenmesinde İslâm fobisinin rolüne dikkat çekmek önemlidir. İslâm fobisi ifadesi İslâm'a karşı asılsız düşmanlık olarak adlandırılır. Ayrıca Müslümanlara (veya Müslüman olmaya yönelenler de algılanabilir) ve toplumlara karşı haksız olarak ayrımcılık ve düşmanlık yapmak ile Müslümanların politik, sosyal meselelerin dışında tutulması gibi pratikte de uygulanan sonuçlar kastedilmektedir. İslâm fobisi kelimesi son yıllarda kritik bir öneme, kimliğe ve isme sahip olarak çok yoğun, hızlı bir şekilde büyüyerek Müslüman karşıtlarının ön yargısı olarak gelişti. İslâm fobisi mensuplarının önemli bir bölümünün söylevi farklılıklar ve dinamizm olmaksızın monolitik ve statik bazı şeyler olarak İslâm'ın takdimidir. Bu İslâm'ı Batılı Hıristiyanlara benzeyebilecek her şeyden uzak tutarak Şeytanı Öteki olarak tasvir eder. Örneğin Yahudi-Hıristiyan-Müslüman mirasından bahsedilmesi daha makul olmasına rağmen bu İslâmi fobinin ana öğretilerinden birini ihlal edilebileceği için yapılmamıştır; İslâm Tamamen Yabancıdır! Buda İslâm'ı şiddet ve manipulatif bir kavram olarak aşağı olan olarak kabul etme anlayışını yerleştirmiştir. Bir kimsenin bu ülkede İslâm'ın takdimi ve yapılan araştırma metodlarının biçimini anlamak için Edward Said'in "Oryantalizmini" veya İslâm fobisi anlamına gelen Oryantalizm'e dair diğer çalışmalarını ve okuması yeterlidir. Bir kimse dünya çapında İslâm'a dair neler olduğunun farkında olmanın idrakinden uzak olmamalıdır. Bunlar ABD'deki İslâm tarihinin araştırma biçimi ve belgelerle kanıtlanma konusunda inceleme yapmak gibi tüm unsurlardır.

Ayrıca bir kimse, ABD'de İslâm'ın tarihi üzerine çalıştığında sadece İslâm fobisine değinmekle kalmaz ırkçılık sistemine de değinir. Bu ülkede İslâm'ın tarihi Afrika'dan Amerika'ya köle ticaretinin başlamasından 20. yüzyılın ortalarına kadar olan Afro-Amerikan Müslümanların tarihidir. Bu tarih genellikle Afro-

Amerikan tarihi olarak benzer duyarsızlıkların fazlalığından özellikle onun bu ülkedeki diğer tarihlerle ilişkisinden dolayı muzdarip olması bizim için sürpriz olmamalı. Bu yüzden İslâm fobisinin biçiminin ırkçılaştırılan dinamiklerinin durumu, analizlerin bulunmayışı ve 'okuma' hususunda 'metin' olarak kültürel sunîlikler arada boşluklar bırakmaksızın her şeyden daha fazla okunma zorunluluğu getirmiştir.

Kolomb Öncesinde İslâm

Bu araştırmanın en fazla şaşırtıcı yönlerinden birisi Müslümanlara veya Avrupalı fatihlerden (*conquistadore*) önce Kuzey-Güney Amerika'da Müslüman olduklarına inanılan insanların var olduklarına işaret eden bilgilere göz atılmasıdır. Dr. Abdullah Hakim Quick'e göre; Mali'li II. Sultan Abu Bakr 1312 yılında Batı Afrika'nın Senegambia bölgesinden Meksika Körfezine seyahat edildiğine inanmaktadır. Bu bilgi bize, Müslüman bir tarihçi olan Afrika'nın Sahelian bölgesinde ortaçağın Afrikalı kralları üzerinde mükemmel şekilde bilgiler sağlayan İbn Fadlullah el-Ömerî'nin çalışmasından gelmektedir. Quick ve diğer âlimler yerli dillerdeki var olan Arapça öğelere işaret eden kitabelerin tamamına bakmışlardır. Onlar ayrıca ilk insanların yaptıkları sanatlara ve kültürel uygulamalara örneğin elbise modelleri vb. Batı Afrika'lı Müslümanlarla Kuzey ve Güney Amerika'nın yerli halkı arasındaki kurulan bağlantıya dikkat çekmektedirler.

Reconquista (Yeniden Fetih) Sonrası Kuzey-Güney Amerika'da Müslümanlar

Yahudi ve Müslümanların 1492 yılında başlayıp 1609'da son bulan İber Yarımadasından çıkarılmalarından sonra Amerika'da Endülüs Müslüman tarihi ve deneyimiyle doğrudan bağlantısı olan mimarî tarzın ortaya çıktığına şahit olmaktayız. İslâmî estetik uygulamaları ve gelenekleri 19. yüzyılın sonuna kadar Amerika'nın İspanyol işgali başlangıçtan Amerika kıtasına takdim edilmekteydi. Bu estetik uygulama ve gelenekler Endülüs Emeviler'de 8. yüzyıldan *reconquista* zamanına kadar geliştirilen mimarinin ve dekoratif

sanatların çok zengin bir üslubu olarak büyüdü. İspanyol misyonerler amaçlarının pek çok seviyede kesişmesine ilham olan Endülüs karışımı bir sitil getirdiler. Bu mimarî sitiller “Moorish” adı verilen Kuzey-Güney Amerika'nın sitillerinin ortaya çıkmasına neden oldu. Yeni ve eski unsurların karışımının yansıması, mimariye ait bir dilin başlangıç noktası oldu. İspanyol Müslümanlar 15. yüzyılın sonunda Amerika kıtasına *mudejar* (Arapça'da Müdeccen “oturumlarına izin verilenler” yani 11. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar İber Yarımadasının Hıristiyanlar tarafından yeniden ele geçirilmesinden sonra yarımada kalıp Hıristiyan hâkimiyetini kabul eden Müslümanları adlandırmak için yine Müslümanlar tarafından kullanılan bir isimdir) Gotik üslupların Arap mimari tarzıyla karışımı bir sitil getirdiler. Demir, pirinç, taş ve tahta sanatındaki yetenek ve ustalıklarıyla kendilerine saygı gösterilen diğer usta sanatçılar da 1609 yılında Müslüman ve Yahudilerin çıkarılmasıyla birlikte İspanya'dan kaçtılar. Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde “İspanyol” veya “Kaliforniyalı” olarak tanınan *mudejar* sitiline günümüzde Teksas, Arizona, Florida ve New Mexico'da rastlanılabilir. Günümüz Müslümanları bu mimarî ve estetik mirası sayesinde geçimlerini sağlamaktadırlar.

Erken Dönem Amerika Birleşik Devletleri ve Müslüman Dünya

ABD'de İslâm'ın tarihine bakmak için oluşmaya başlayan Birleşik Devletler ve Müslüman dünya arasındaki kısaca bazı bağlantıları incelemek önemlidir. 1790'lı yıllarda Müslüman dünya üzerine tarihler, Hz. Muhammed (a.s.)'in biyografileri, rivayetlerin ışığında şiirler, hikâyeler, Binbir Gece Masalları'nın ilk Birleşik Devletler baskısı gibi pek çok edebî eserin baskısı Amerika'da yapıldı. Bu edebiyatın amacı Amerika'nın sadece Avrupa'ya değil İslâm dünyasına da üstünlük kurduklarını göstermektir. Bu tutum 19. yüzyılın erken dönemindeki Trablusgarb savaşıyla kuvvetlendi. ABD, Avrupalı güçlerin hiç birinin yapamadığı İslâmî “despotluk ve korsanlık” güçlerin mağlubiyetinin gerçekleştirilebileceğini anladı. Bununla birlikte ABD'de kölelikle ilgili gerçeklere bakıldığında daima Müslüman dünyaya üstünlük duygusunu baltalamaktadır.

Afrika'dan Amerika'ya Kölelerin Getirilmesi (Middle Passage)

Milyonlarca Afrikalı Amerika Kıtasına zorla sürgün edilmişlerdir. Muhtemelen yüzde 40 ile 60'ı Müslüman'dılar ve o nüfusun yüzde 20'sini Müslüman kadın köle teşkil etmekteydi. Mesela bugün bizlerin 19. yüzyıl ortalarının New York Etnolojik Topluluğu olarak bildiğimiz erkeklerden Gambia nehrinin yukarısına kadar ulaşan Nianimarou'lu Muhammad Cisse' ve Ayub ibn Süleyman Diallo'ya Müslüman köleler üzerine bilgi toplama konusuyla ilgilendikleri için şükranlarımızı sunuyoruz. Sonradan özgürlüğüne kavuşan ve kendi evini satın alan (Washington, D.C.) Georgetown'dan Yoro Mahmoud ise buna başka bir örnektir. Hıristiyanlık dinine karşı mücadele vermiş ve İslâm'ı alenî olarak yaşamaya devam etmiştir.

1930'lu yıllarda İş Geliştirme Dairesi (WPA), Bilali ve Salih Bilali gibi Müslüman kölelerin nesillerinden gelenlerin hikâyelerini topladıkları yer olan Georgia Denizi Adalarına gitti. Onlar atalarının hala İslâmî tarzda giyindiklerinden, Arapça yazıp konuştuklarından ve İslâm'ın emirlerine göre yaşadıklarından bahsettiler. Bilali Batı Afrika Maliki mezhebine dayanan "First Fruits of Happiness" isimli Arapça "Risale" yazdı. Risalede İslâm'ın emirlerinin günlük hayata nasıl yerleştirileceğine dair bilgiler sunmaktaydı. Bilali ve Salih Bilali'nin torunun çocukları, nineleri olan Fatıma, Bintou, Medine, Yarrabuh, Margaret, Hester ve Charlotte'nin nasıl örtündüklerini Ramazan orucunun bittiği günlerde çocuklar için nasıl pirinç kekleri yaptıklarını anlattılar. Birleşik Devletler'de yapılan kazılar Afrikalı Müslümanların yiyecekleri, elbiseleri ve dini yaşantıları hakkında bilgi edinilmesinde yardımcı olur. Ayrıca bu rivayetler Afrikalı Müslüman kadınların yerlerinin saptanmasında yardımcı olur. Zira onların kültürlerini yaşamalarındaki mukavemetleri günümüzde onların sahip oldukları duygularını anlamamıza imkân verir

20. Yüzyılın Erken Döneminde Afro-Amerikan Tecrübesinde İslâm

Yeniden yapılanma sonrası yıllarda Güney'den Kuzey'e yapılan Büyük Göç (1915–1930) Afro-Amerikan halkı için sarsıntılı yıllardı. Bu yıllar köy yaşamının olduğu güneyden şehir hayatı olan kuzeye yoğun bir şekilde insanların yurtlarından sürgün edildiği pek çokları için bir geçiş dönemi değildi. Temelde Büyük Göç korkunç ve ırk ayırımının yapıldığı Zenci mülteci bir nüfus oluşturdu. Polisin işkence ve idamların uygulanmasına izin verdiği ırkçılık nedeniyle olan ayaklanmalar hadım etmeler ve tecavüzlerle ırkçılığın şiddeti insanları Amerikan korkularından farklı bir kimlik arayışına itti. İnsanlar anlamsız ve şiddetle kaosa bürünmüş bir dünyada amaca ulaşmada kendilerine yardım edebilecek bazı şeyler araştırıyorlardı. Bu yabancılaştırma durumu pozitif bir kimlik ve gerçekler için bir arayış içerisinde olmanın şartlarını sağladı. The Moorish Science Temple ve The Nation of Islam bu aramanın bir mahsulüdür.

Moorish Science Temple

1913 yılında Noble Drew Ali Newark, New Jersey'de Moorish Science Temple'ı kurdu. Onların Kur'an'dan başka İslâm'ın pek çok temel kitaplarına ulaştıkları bile net değildir. Onlar, Güney'den iltica edenlere yardım olması için İngilizce nasıl okunup yazılacağını öğreten pek çok eser yayınladılar. Noble Drew Ali, bu ülkedeki zenci halkın gerçekte Faslıların torunlarından olduklarını varsaydı. Metinler onun Teosofi'den olduğu kadar eski Mısır tarihine karşı duyduğu kişisel ilgisinin de etkilerinin yansımaları olduğunu ortaya koyar. Doğu'nun olduğu kadar tüm Afrika'nın düşünce yapısındaki dinî görüşler ve törenler için Afro-Amerikan Farmasonluğu önemli bir kanaldı. Bu yüzden o Farmasonluk'tan semboller de kullanmaktaydı. Onun "Kutsal Kur'an'ı" (veya Yedi Halka Kuran) özel metin ve öğelerin kombinasyonundan müteşekkil Kur'an'ın bir tercümesiydi. Moorish Science Temple tanınmış kadın liderlerle hala varlıklarını devam ettirmekteydiler. Noble Drew Ali'nin 1929 yılında öldürülmesinden sonra cemaatin sayısında azalma başladı. Bununla birlikte 1950 yılına kadar topluluğa bazı katılımlarla bir-

likte cemaatin Afro-Amerikan üyesinin 10000 olduğu tahmin edilmekteydi. Prof. Richard Turner ve diğerlerinin belirttiği gibi FBI, Moorish Science Temple ve diğer Afro-Amerikan Müslüman gruplarını parçalamak için özenle hazırladıkları bir mücadele planı ortaya çıkardılar. 1940'lı yıllarda FBI, tüm Afro-Amerikan Müslüman gruplarını "Aşırı Radikal Müslüman Gruplar ve Şiddet" kırmızı bir başlık altında topladılar. Bu İslâm fobisi ve ırkçılık Birleşik Devletler'deki İslâm'ın tarihinin yazımında önemli bir rol oynar. Biz, İslâm'a karşı çağdaş tutumların şekillenmesinde nasıl bir yardımının olduğunu hafife alamayız.

The Nation of Islam

Daha sonradan "Allah'ın Elçisi" olarak bilinen Elijah Muhammed Georgia'dan Detroit, Mich'e göç etmiş yetenekli bir işçiydi. 1930'un ilk yıllarında hanımı Clara Muhammed, onu Wali Fard Muhammed ile tanıştırdı. Clara Muhammed'siz Nation of Islam asla olmayabilirdi. Wali Fard Muhammed'in kökleri bir sır olarak örtülü kalmıştır. Kendisinin Tanrı olduğuna inanılan Fard, Afro-Amerikalıların "esasında Asya'nın zenci halkı olan Shabazz Kabile-si" neslinden olduklarını ve onların aslında Afro-Asya "milletinden" olduklarını yitirdikleri gibi orijinal dinleri olan İslâm'ı da kaybettiklerini öğretti. Onun teolojisinde beyazların nesli çılgın bilim adamı Yakub tarafından geliştirilen genetik bir mutasyondandı. Daha sonra Fard'in başarılı bir halefi olan Elijah Muhammed Nation of Islam'ın başına geçti ve Fard'in öğretilerini İslâm'ın bazı uygulamalarıyla harmanladı. Tabi ki bu dönem içerisinde Amerikan Hükümetinin Nation of İslâm'ı yakın takibe aldığını söylemeye gerek bile yoktur. 1942 yılı başladığında FBI, zenci Müslümanların evlerine ve camilerine saldırılar düzenledi. Bununla birlikte 1950'li yıllarda Nation of Islam, Birleşik Devletleri'nin tamamına yayılarak ülkede İslâm'ın sesi oldu. Nation of Islam, ulusal ticaret ağları ve Clara Muhammad Schools adıyla bilinen okullar zinciri kurdu.

Nation of Islam, FBI ve CIA'NIN acımasız işkenceleri altında yılmadan ayakta kaldı ve Afro-Amerikalılara pozitif kimliklere sahip olmalarını inşa etmelerine yardım etmek için bazı şeyler öğ-

retme girişimlerinde bulundu. Nation of Islam sayesinde Malcolm X uluslararası ilgiye ulaştı. Malcolm X yaklaşık onbeş yıl Nation of Islam'ın görünen yüzü oldu. 1964 yılında Malcolm X, Nation of Islam'la olan tüm bağlarını kopardı ve Sünnî İslâm'ı benimsedi. Ayrıca Malcolm X sayesinde Afro-Amerikalılar mücadelelerinde dünyada emperyalizm karşıtı özgürlük mücadeleleri veren diğer halklarla da ilişkilerde bulundu. Malcolm X veya hayatının son zamanlarında bilinen diğer ismiyle Malik el-Şahbaz pek çok kimşenin İslâm'ı benimsemesinde ilham kaynağı olmaya devam etti. Malcolm X'in hayatını filme aktaran Spike Lee ABD'nin popüler kültüründe de el-Hac Malik el-Şahbaz'ın konumunu sağlamlaştırdı ve Mekke'de haccın farklı imajlarını sunarak ülkede milyonların şuur kazanmasını sağladı.

1975 yılında Elijah Muhammed'in ölümüyle oğlu Varisuddin Muhammed Nation of Islam'ın başına geçti. O, Nation of Islam'ın ilahiyat anlayışını yürürlükten kaldırarak Sünnî İslâm'ın usulünü benimseme sürecini başlattı. Organizasyon birkaç farklı isimleri resmen kabul ederek "The World Community of al-Islam in the West" ile başlayan değişik isimler kullanmaları şu an "The American Society of Muslims" şeklinde bir ismi tercih ederek son bulmuştur. Elijah Muhammed'in kardeşi John Muhammed World Community'yi kabul etmedi ve kendisini Nation of Islam'ın en yüksek başkanı ilan ederek kardeşi Elijah Muhammed'in öğretilerini vaz etmeye devam etti. 1978 yılında Louis Farrakhan, the World Community'den ayrılarak Nation of Islam'ı yeniden kurduğunu bildirdi. Son yıllarda Farrakhan ve Varisuddin her ikisi de toplantılar da bir arada görünmektedirler ve gruplar arasında barış ve uzlaşmadan bahsetmektedirler. Her iki grup uluslararası Müslüman dünyayla çok yakın ilişkiler içerisinde bağlarını muhafaza etmektedirler. Bununla birlikte bu gruplar ümmetle ilişkileri bakımından sadece Birleşik Devletler'e özgü Müslüman toplulukları değildirler.

Ahmediyye Hareketi

1880'li yıllarda Punjab'da yaygınlaşan Ahmediyye Hareketi 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Birleşik Devletler'de İslâm'ın öğretilmesinde

önemli rol oynadı. Onların Peygamberlik inancı pek çok Müslüman tarafından İslâmî inanca ters düşen bir inanış olarak değerlendirildi. Ahmediyye düşüncesi mensupları kendilerini İslâm içerisinde yenilikçi bir hareket ve küresel bağlamda misyonerliğin daha da ileri götürülmüş hali olarak ortaya çıktılar.

Muhammed Alexander Webb'in ilk kez belgeli Amerikalı beyaz olarak Müslümanlığı kabul eden kimse ve Hindistan'daki Ahmediyye Hareketiyle ilişkisi olduğuna inanılır. Webb, ABD başkonsolosu olarak Filipinler'de 1887-1892 yılları arasında görev yapmıştır. Onun 1888 yılında İslâm'ı kabul ettiği düşünülür. Kısaca Webb, Teosofik bir geçmişe sahip olduğundan Batı Sahilleri'nde misyonerlik faaliyetiyle meşgul oldu. O, 1892 yılında New York'ta American Moslem Brotherhood'u (Amerikan Müslüman Kardeşliği) kurdu. Ertesi yıl Amerika'da İslâmiyet'i anlatmak için kurulmuş ilk dergi olan 'The Moslem World Publishing Company'yi kurdu ve *Islam in America* (Amerika'da İslâm) adındaki kitabını yayımladı. Yirmi altı sayı *the Moslem World* (Müslüman Dünya) ve *the Voice of Islam* (İslâm'ın Sesi) dergilerini yayınladı. Yine Webb, 1893 yılında Birinci Dünya Dinleri Kongresi'nde İslâm'ın ilk temsilcisiydi.

Birleşik Devletler'de Ahmediyye'nin ilk misyoneri Müfti Muhammed Sadık Asyalılara karşı büyük bir düşmanlığın olduğu dönemde 1920 yılında Amerika'ya ulaştı. 1917 yılında Birleşik Devletler, Oriental Exclusion Act (Doğuluları Göçmenlikten Hariç Tutma Kanunu) adı verilen kanun çıkardı. 1921 yılında Asyalı göçmenlere Amerika'ya kabul edilmesinde kota uygulaması daha da katılaştırılarak Johnson Act (Johnson Kanunu) takip edildi. 1924 yılında The Johnson-Reed Kanunu Avrupalı olmayan pek çok göçmene etkin bir biçimde Amerika kapılarını kapadı. ABD'deki Müslüman topluluğun gelişmesinde bu kanunların muazzam bir etkisi oldu. Onlar, şartlar gereği bu kanunlar yürürlükten kaldırılıp 1960'lı yıllarda feshedilinceye kadar Afrika kökenli kimselerin devam ettiği Müslüman topluluğunda egemen bir ırkçı/etnik grup meydana getirdiler.

1917 yılında Ahmediyye, ABD için ilk kez Kur'an'ın İngilizce tercümesini yayınladı. Ahmediyye, onlarca yıl çoğunluğu İngilizce

tercüme olan İslâmî yazılı eserleri (özellikle Kur'an ve Kur'an'ın tefsirlerini) çeşitli Afro-Amerikan Müslüman topluluklarının tümünün ihtiyacını karşıladı. Ahmediyye'nin hedefi her renkte Müslümanları bir araya getirerek Birleşik Devletler'deki Müslüman topluluklarında hoşgörü merkezli, çoklu etnik, ırk ve kültürel bir yapı inşa etmektir. İslâm birliğini teşvik eden bu çalışma ABD'de İslâm'ın muhafazası için bir topluluğun oluşturulduğunu açıkça gösterdi. 1921 yılında Müftü Muhammed Sadık, Amerika basınında İslâm'ın yanlış yorumlamalarına karşı İslâm'ı anlatma ve açıklama amacıyla *the Moslem Sunrise* dergisinin ilk sayısını yayınladı. Özellikle Afro-Amerikan olup da İslâm'ı benimseyen kadınlar bu topluluğun hayatında merkez rol oynadılar. Mesela, Fatıma Mustafa (Avrupalı bir nesilden olup belgeli ilk İslâm'ı kabul eden bir bayan) ve Madame Rahmetullah (Afro-Amerikan) İslâm'ın öğretilmesinde önemli rol oynadılar. Talib Daud, Art Blakey, Yusef Lateef, Ahmad Jamal ve McCoy Tyner gibi pek çok caz müzisyeni Ahmediyye kanalıyla İslâm'la tanıştılar. 20. yüzyılın erken döneminden 1960'lı yıllara kadar diğer ülkelerden Müslüman göçmenler Birleşik Devlet'e gelmeye ve the Islamicity of Ahmadiyya'ya alenî olarak saldırmaya başladıklarında hareket Afro-Amerikan liderlerle Afro-Amerikan kimselerin hâkimiyetindeydi. Bir kez daha Birleşik Devletler'de İslâm'ın tarihinin şekillenmesinde Amerika'ya göç örnekleri rollerine dikkat çekmek önemlidir.

Göçmen Müslüman Toplulukların Büyümesi

ABD'ye erken dönem Müslüman göç dalgalarını takip etmenin zorluklarından birisi Amerika'ya göç edenlerin genellikle isimlerini değiştirmeleri ve Amerika'lı Müslüman olmayan kimselerle evlenmeleridir. Bununla birlikte 19. yüzyılda Afrikalı olmayan (Amerika'da insanlar tarafından "Hi Jolly" olarak bilinen) Müslüman Hacı Ali 1856 yılında Arizona ve California çöllerine deve getirir ve Birleşik Devletler Süvarisi tarafından develerin bakımında yardım etmesi için orada kalır. Görünen o ki Hacı Ali vazifesi sona erdikten sonra altın aramak için bulunduğu bölgede kalmıştır.

1820–1860 yılları arasında şartlar gereği Müslüman Türklerden küçük bir azınlık Amerika'ya göç etmiştir. Fakat 1900'lü yılların başından itibaren New York City, Chicago, Detroit, Philadelphia ve San Francisco gibi önemli şehir merkezlerine büyük miktarlarda Türk göç etti.

1875–1912 ve 1918–1922 yılları arasında Osmanlı Devleti yönetimindeki Suriye, Ürdün, Filistin ve Lübnan'dan Müslüman göçmenlerin Amerika'ya geldikleri görülür. Bu göçmenlerin çoğu Orta batı bölgesinde yerleşerek asimile olmayı tercih ettiler. Bu bölgele-re göç edenler isimlerini değiştirmek ve Müslüman olmayanlarla evlenmenin yanı sıra genelde Batılı Hıristiyanlığının bazı tarzları için İslâm'dan ayrılmalarıyla sonlanmıştı. Çok azı haricinde bu Müslümanlar, oradaki yerli Müslümanlarla hiç iletişimleri olmamıştır.

1895 yılında Punjab'dan Müslümanlar California, Oregon, Washington ve Batı Kanada'ya yerleştiler. Sih ve Müslümanlar dâhil Punjab'lı ilk göçmenlere pek çok Amerikalı "Hindular" olarak isimlendirme eğiliminde bulundular. Bu topluluklar üzerine yapılan tarihi araştırmalarda karışıklığa sebep olan faktör budur. Bir diğer enteresan faktör ise Punjab'lı göçmenlere beraberlerinde bayanları getirmelerine izin verilmediğinden ve ırkların karışması karşısı kanunlar beyaz kadınlarla evliliği yasakladığından California'da onlardan pek çoğu Meksikalı kadınlarla evlendiler. Bu durum da Müslüman erkek-Katolik Kilisesi mensubu bayanların evliliklerinden Meksikan-Punjabî topluluk oluşmasına sebep oldu. Bu, henüz derinlemesine araştırılmanın yapılmadığı bir alandır.

1900'den 1906 yılına kadar Chicago'ya kayda değer miktarda Bosnalı Müslüman göçü oldu. Onlar, Gary, Indiana ve Butte, Montana'da önemli cemiyetler kurdular.

ABD'de en erken belgelenmiş Müslüman grupların bazıları için evleri Kuzey Dakota'ydı. 1900'lü yıllarda Müslümanlar, Ross kasabasında ibadetlerini yapmak için toplanmaya başladılar. Onlar, 1920 yılında bir mescit inşa ettiler. Fakat sonraki yıllarda bu topluluğun üyelerinin pek çoğu mescitle alakalarını keserek dinlerini değiştirip Hıristiyan oldular. Iowa'nın Cedar Rapids şehri önemli

bir Müslüman topluluğuna sahipti. Devam eden belgeli ilk mescit 1920 yılında kiralanarak bir yere kurularak başlandı. 1934 yılında ise gerçek bir mescit inşası tamamlandı. Bu mescit genellikle "Mother Mosque of the United States" olarak isimlendirilir.

1907 yılında Polonya, Rusya ve Litvanya'dan göç eden Müslümanlar Brooklyn'de American Mohammedan Society'yi (Amerikalı Muhammedi Topluluğunu) ve 1930'lu yıllarda da burada bir mescit inşa ettiler.

1914- 1922 yıllarında Arab Müslümanlar Detroit'te civar bölgelerinde ve özellikle Dearborn'da yerleşmeye başladılar. Onlar, Ford otomobil fabrikasında çalışmak için bu bölgelere yakın yerlere yerleştiler. Şu an bu bölge Birleşik Devletler'deki en büyük Müslüman topluluklarından birisine sahiptir. Ayrıca bir yardım organizasyonu olan Uluslararası Kızılhaç'a modellik yapan Kızılay 1920 yılında Detroit'te kuruldu.

1900'ün ilk yıllarında Arnavutluk Müslümanları, ABD'ye gelmeye başladılar. Onlar, 1915 yılında bir organizasyon kurdular. Aynı yıl Biddeford'da 1919'da Connecticut'ta mescit inşa ettiler.

1960'lı yıllardan itibaren dünyanın dört bir yanından Müslümanlar sürekli olarak Amerika'ya göç etmeye devam ettiler. 1963 yılında Muslim Student Association (Müslüman Öğrenci Derneği - MSA) kuruldu. 1960'lı yıllarda mescitlerin inşasında önemli bir artış gösterdiğine şahit olunur. Diğer yayınlardan ve Ahmediyye Topluluğunun tercümelerinden başka İslâmî eserler kolayca bulunabilecek hal aldı.

Birleşik Devletler'de ümmet içerisinde var olan radikal farklılıklar İslâm'ın çağdaş tarihinde çok derin izler bırakmaktadır. San Francisco Körfez Bölgesi'nde cemiyetimizi oluşturan Çinli, Filipinli, Sri Lankalı, Eritreli, Etiyopyalı, Somalili, Latin, yerli Amerikalı, Avro-Amerikan, Bosnalı, Polinezyalı, Rus, Kamboçyalı, Vietnamlı, Taylandlı, Afro-Amerikan, Fijili Müslümanlar gibi pek çok ülkeden olan bu topluluklar hem İslâm'la geleneksel olarak işbirliği içerisindedirler hem de karma mirasa sahiptirler. Ülkede, Latin Amerikalı Müslümanlar en hızla yükselen Müslüman nüfusa sahiptirler.

Birleşik Devletler'de her yıl yaklaşık otuz binden fazla kişi İslâm'a geçmektedir ve burada hapishaneler sanayi gibi kompleks bir yapıya sahiptir. Zira İslâm'ı seçen tahmini üç yüz binden daha fazla insan hapishanelerdeki hükümlüler arasındadır.

Son zamanlarda Müslüman rap ve hip-hop tarzında bestelenen şarkılar da Birleşik Devletler'de popüler kültür üzerindeki İslâm'ın etkisini göstermektedir. Mevlana Celaleddin Rumî popülaritesi Amerika'daki mevcut önemli sufi yollarından ayrılamaz. Ayrıca tıpkı Hindistan, Endonezya, Asya ve Batı Afrika vb. ülkelerdeki gibi Birleşik Devletler'de de İslâm'ın yayılmasında tasavvufun oynadığı rolün de bilinmesi önemlidir.

ABD'de ve diğer ülkelerdeki Müslümanlarla iletişim kurulmasında internet de büyük öneme sahiptir. Dünyada yaşanan mevcut sıkıntılar burada yaşayan Müslümanların dünyada yaşamayı anlamalarını ve bunu ifade etmelerini etkilemiştir. Farklılıklar ve yaratıcılıktaki zenginlikler bize Rum sûresinin 22. ayetini hatırlatmaktadır: "Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da onun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır."

BİBLİYOGRAFYA

- Allison, Robert J. *The Crescent Obscured: The United States and the Muslim World, 1776-1815*. Chicago: University of Chicago Press, 1995.
- Austin, Allan D. *African Muslims in Antebellum America*. New York: Routledge Press, 1997.
- Dannin, Robert. *Black Pilgrimage to Islam*. New York: Oxford University Press, 2002.
- Diouf, Sylviane. *Servants of Allah: African Muslims Enslaved in the Americas*. New York: NYU Press, 1998.

- Farajaje', Ibrahim and Dezern, David. *Oceans of Mercy: African American Sufi Muslims in the San Francisco Bay Area*. Berkeley: Sidi Abu Yaaza Filmworks, 2003.
- Haddad, Yvonne Yazbeck and Esposito, John L., eds.. *Muslims on the Americanization Path?* New York: Oxford University Press, 2000.
- Kahera, Akel Ismail. *Deconstructing the American Mosque: Space, Gender, and Aesthetics*. Austin, University of Texas Press, 2002.
- Mack, Beverly B. and Boyd, Jean. *One Woman's Jihad: Nana Asma'u, Scholar and Scribe*. Bloomington: Indiana University Press, 2000.
- McCloud, Aminah Beverly. *African American Islam*. New York: Routledge Press, 1995.
- Quick, Dr. Abdullah Hakim. *Deeper Roots: Muslims in the Americas and the Caribbean From Before Columbus to the Present*. London: Ta-Ha Publishers, 1996.
- Smith, Jane I. *Islam in America*. New York: Columbia University Press, 1999.
- Turner, Richard Brent. *Islam in the African American Experience*. Bloomington: Indiana University Press, 1997

